

Volný čas v rodině s dítětem mladšího školního věku

Renáta Maděrová

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Renáta MADĚROVÁ**

Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Výchova a volný čas v rodině s dítětem mladšího školního věku**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti: výchova, rodina, volný čas, volnočasové aktivity, mladší školní věk, zájmová činnost

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu kolik času a jakým způsobem tráví rodiče s dětmi svůj volný čas.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HOFBAUER, B. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5

CHRÁSKA, M. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu.

Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4

KOPŘIVA, P. a kol. Respektovat a být respektován. Kroměříž: Spirála 2005. ISBN

80-901873-6-6

MATĚJČEK, Z. Co děti nejvíce potřebují. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-058-8

PÁVKOVÁ, J. a kol. Pedagogika volného času. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jarmila Celá

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

11. února 2010

Termín odevzdání bakalářské práce:

7. května 2010

Ve Zlíně dne 11. února 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 6.5.2010

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce pojednává o volném čase v rodině s dítětem mladšího školního věku, jaké jsou možnosti trávení volného času dětí a společné trávení volného času v rámci rodiny. Práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. V teoretické části se nejprve věnuje volnému času, jeho využitím, výchově mimo vyučování a volnočasovým činnostem. Dále se zabývá rodinou s dítětem mladšího školního věku, vymezuje mladší školní věk a možnosti trávení volného času v rodině. Praktická část zjišťuje za pomoci dotazníku, který byl realizovaný na 1. základní škole v Napajedlích, jakým způsobem a kde tráví rodina s dítětem mladšího školního věku volný čas.

Klíčová slova: volný čas, volnočasové aktivity, rodina, mladší školní věk, zájmová činnost

ABSTRACT

The Bachelor work denotes of leisure time in family with child in younger school age and childrens options of spending leisure time and collective spending leisure time in family.

The work divides on two parts – theoretical and practical.

The theoretical part is concerned with leisure time and its usage, upbringing out of school, leisure time activities. Then it's concerned with family with child in younger school age, gives the limits of younger school age and the options of spending leisure time in family.

The practical part ascertains by questionnaire which has been realized in 1. Primary School in Napajedla. It ascertains the way of spending leisure time and where the family spend leisure time with child in younger school age.

Keywords:

Leisure time, free time activities, family, younger school age, hobbytry.

Děkuji Mgr. Jarmile Celé za odborné vedení a poskytnuté rady při zpracování mé bakalářské práce. Dále děkuji rodinám, které byly aktivními účastníky výzkumného šetření. Také bych chtěla poděkovat svému muži a dětem za jejich lásku, podporu a trpělivost po celou dobu mého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto:

Volný čas je nejpříjemněji prožitá svoboda;
má její omamnou vůni a prostor k rozletu,
ale i nutnost volby a z ní plynoucí odpovědnost.

V. Spousta

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 VOLNÝ ČAS	13
1.1 POJEM VOLNÝ ČAS.....	13
1.2 VOLNÝ ČAS V MINULOSTI A DNES	14
1.3 FUNKCE VOLNÉHO ČASU.....	16
1.4 VÝCHOVA MIMO VYUČOVÁNÍ.....	17
1.4.1 Nejvýznamnější instituce pro výchovu mimo vyučování a volném čase.....	18
1.5 DRUHY VOLNOČASOVÝCH ČINNOSTÍ	20
2 RODINA S DÍTĚTEM MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	22
2.1 CHARAKTERISTIKA DÍTĚTE MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	22
2.1.1 Vývoj a schopnosti u dítěte mladšího školního věku.....	23
2.2 MOŽNOSTI TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU DĚTÍ MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	24
2.3 VOLNÝ ČAS DÍTĚTE V RÁMCI RODINY	26
2.4 VLIV RODIČŮ NA ZPŮSOB TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU	28
II PRAKTICKÁ ČÁST	31
3 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	32
3.1 CÍL VÝZKUMU	32
3.2 HLAVNÍ VÝZKUMNÁ OTÁZKA A DÍLČÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	32
3.3 METODY VÝZKUMU.....	33
3.4 PILOTÁŽ	33
3.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR A REALIZACE VÝZKUMU	33
3.6 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	34
3.7 SHRnutí VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	48
ZÁVĚR	51
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	53
SEZNAM GRAFŮ	54
SEZNAM TABULEK	55
SEZNAM PŘÍLOH	56

ÚVOD

Pro bakalářskou práci jsem si vybrala téma volný čas v rodině s dítětem mladšího školního věku. Zaměřila jsem se na rodiny s jejich dětmi, jak v dnešní době spolu tráví volný čas. Zda dostatečně využívají společné volné chvíle a mezi jakými aktivitami nejčastěji volí. Zvolené téma je pro mě velmi blízké, protože sama jsem matkou dvou dětí ve věku šesti a devíti let a určitě nám není jedno, jak tráví a v budoucnosti budou trávit svůj volný čas. Navíc působím jako trenérka oddílu sportovní gymnastiky v Napajedlích, dívek ve věku od 5 do 16 let. Díky této aktivitě mám možnost sledovat jak rodiče, tak i jejich děti. Proto je velmi důležité naučit své děti trávit volný čas a pokusit se jej správně a dobře využít. V dnešní době se jen mluví o dětech, které vysedávají u televize nebo počítače a mají málo pohybových aktivit. Nebo na druhou stranu je rodiče přetěžují a využívají maximum z dostupných možností. Rodiče musí dlouho pracovat a nemají tak na své děti dostatek času, aby s nimi sdíleli jejich volný čas. Takové děti jsou většinou přetěžovány množstvím zájmových kroužků a rodiče mají pocit, že je o ně dobře postaráno a nenudí se doma před televizí. A v mnoha domácnostech se tak stávají společně strávené dny jen víkendové anebo dny, kdy rodiče mají dovolenou.

Zvolením správného způsobu trávení volného času u dítěte můžeme rozvíjet jeho zájmy, schopnosti a dovednosti a také umožnit rozvíjet jeho talent. Rodiče by měli naučit a ukázat svým dětem jak správně využívat volný čas, aby neměli pocit nudy a později sklony k nežádoucímu chování. Již ve věku předškolním a později školním je pro dítě období plné pohybu, her a poznávání nových věcí. A tady se rodiče začínají zajímat jak nejlépe naložit s volným časem a jak by mělo dítě trávit volný čas.

Cílem mé bakalářské práce je zjistit možnosti trávení volného času dětí mladšího školního věku a společné trávení volného času rodičů a jejich dětí mladšího školního věku v Napajedlích.

Teoretickou část tvoří dvě kapitoly. První kapitola se zabývá volným časem, jeho využitím a volnočasovými činnostem. Druhá kapitola se věnuje rodině s dítětem mladšího školního věku, vymezuje mladší školní věk a možnosti trávení volného času dětí mladšího školního věku.

Praktická část se zaměřuje na rodiny a jejich děti, jakým způsobem a kde většinou tráví svůj volný čas a zda mají v místě svého bydliště dostatek volnočasových aktivit, které mohou společně využívat. Uskutečnila jsem kvantitativní výzkum za použití dotazníku na 1. základní škole v Napajedlích. Průběh dotazníkového šetření podrobněji popisuji v praktické části mé bakalářské práce.

Byla bych ráda, kdyby mé poznatky získané v bakalářské práci vedly k zamyšlení pro rodiče nad tím, jak jejich děti tráví volný čas a co by se mohlo zlepšit.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VOLNÝ ČAS

„Každý člověk má svůj čas a prožívá jej jako svůj život. Čas, který člověku zbývá jako protiváha nutných činností spjatých se zaměstnáním, sociálními povinnostmi a biologickými nezbytnostmi, je čas prázdný, který každý může naplnit v rámci daných podmínek svobodně, podle své vlastní vůle.“ (Spousta, 1994, s. 15)

Volný čas má velký význam v životě každého člověka. Stává se hodnotou tehdy, pokud je využit ve prospěch člověka a jeho osobních kvalit. Již od nejtělejšího věku má účinek na každého jedince výchova v rodině, která rozvíjí jeho kvality a nejvíce působí na citový rozvoj. (Spousta, 1998)

1.1 Pojem volný čas

„Pod pojmem volný čas se běžně zahrnují odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, dobrovolné vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené.“ (Pávková, 2002, s. 15)

Podle Vážanského (2001) je volný čas obdobím, nezávislým na době spánku, zaměstnání ale i na polovolném čase, který definuje jako prostor pro uspokojování přirozených potřeb. Je to doba, která by měla být vyplněna efektivně, svobodně a na základě dobrovolnosti. Dále ve své knize uvádí dva hlavní směry volného času, které rozděluje na negativní a pozitivní chápání volného času. Mezi negativní volný čas se zahrnuje zbývající doba celkového průběhu dne po pracovním nebo studijním čase, ale také práce v domácnosti a uspokojení základních potřeb. Oproti tomu pozitivní volný čas je spojován s právě použitelným časovým prostorem, který pro jedince znamená skutečnou svobodu. Můžeme se nezávisle na povinnostech svobodně realizovat a k ničemu nejsme nuceni.

Volný čas si každý můžeme představit jinak. Jsou to chvíle, kdy si svobodně rozhodujeme, co budeme dělat a co v nás vyvolává příjemné představy. Všichni se snažíme využívat volný čas podle svých možností a představ. Věnujeme se aktivitám a činnostem, které máme rádi, baví nás a vyvolávají v nás pocity radosti a uspokojení. Rodiny s dětmi by se měly snažit trávit volný čas spolu, ale zároveň každý pochopit potřeby druhého. Dobře

strávený volný čas pak určitě vytváří příjemné rodinné prostředí, ovlivňuje vztahy a efektivně působí na komunikaci mezi členy rodiny. Volným časem by mělo být rozuměno skutečně volno a nikoli rozplánovaný čas od rána do večera. Aktivity, které podílející se na využití volného času, se stávají zábavou pro všechny, kteří se pro ně svobodně a dobrovolně rozhodli.

Děti a mládež je potřebné ve volném čase ovlivňovat dle jejich věku, hraje zde roli i charakter rodinné výchovy. Děti doposud nemají dostatek zkušeností a samy se ještě nedovedou orientovat v různých zájmových činnostech a potřebují ukázat, jak nejlépe využít tento čas. Zdánlivým názorem se stává, že rodina plně zajistí výchovu dětí ve volném čase. K zabezpečení výchovy dítěte ve volném čase chybí rodině dostatek času a odborná kvalifikace. Také rodina zejména u dospívajících dětí, nenahradí skupinu vrstevníků. Míst, kde se dá trávit volný čas, je určitě hodně a je potřeba mít skutečný zájem a vědět, jak děti tráví volný čas, kterého mají v dětství relativně mnoho. (Pávková, 2002)

Výsledkem trávení volného času v dospělosti se stávají takové vzorce chování a priority hodnot, které jsou postupně vytvářeny v průběhu života. Nemůžeme jen tak chtít od dospělého, aby se začal zabývat uměním nebo podobnou aktivitou, aniž by byl v minulosti k tomu veden. V průběhu života člověk získává určité zkušenosti a dovednosti, které nejdou získat ze dne na den. Proto je velmi podstatné již od dětství částečně do volného času zařadit i hodnotné aktivity, které mohou být umělecké, hudební nebo vědecké. Náš život se tak stává hodnotnějším, zajímavějším, zbavuje nás pocitu nespokojenosti a nudy. (Spousta, 1998)

1.2 Volný čas v minulosti a dnes

Pojetí volného času se od minulosti výrazně změnilo. Tak jako všechny činnosti člověka prošly vývojem, tak se měnil i způsob trávení volného času. V době kamenné trávil člověk volný čas většinou lovem a budováním obydlí a v pozdějších dobách již pěstováním různých plodin a chovem zvířat. Následovalo období rozvoje řemesel. V dobách dřívějších ještě neznali pojem volný čas, protože nejdůležitější bylo sehnat potravu. Lidé neměli žádné volno, ale celé dny jen pracovali a pracovat musely i děti. Za nejdůležitější předpoklady rozvoje volného času můžeme zařadit zkracování pracovní doby u dospělých a

jejího odstraňování u dětí a mládeže, kdy se všichni mohli věnovat své rodině a zálibám. Postupně ubývalo fyzické práce, kterou začaly nahrazovat stroje, a začíná převládat sedavé zaměstnání. Výrazně to umožnilo přeměnu jejich života, kdy z času nutnosti a podřízenosti se stal čas vlastní volby založený na dobrovolné účasti.

Volný čas od minulého století do současnosti prošel velmi významným vývojem. Na vznik a rozvoj nejvíce působilo nárůst objemu volného času a to zvláště u mladší generace, která dříve musela pracovat a pomáhat při různých pracích. Například se uvádí, že ve středověku pro Evropu bylo celoročně 2500 hodin práce. Když přepočítáme hodiny na dny, tak počet pracovních dní dosahoval 190 až 215 dnů a to i při hojném počtu náboženských svátků. Za vlády krále Ludvíka XIV. se ale množství svátečních dní postupně snižovalo, aby bylo více pracovních dní. Rozsah pracovní doby činil 3167 hodin a to znamenalo průměrně 8,7 hodin v každém dni roku. Oproti tomu v první polovině 19. století byla průměrná pracovní doba okolo 12 až 14 hodin a postupem času na začátku 20. století po neustálém úsilí byla omezena na 40 hodin pracovního týdne. Po druhé světové válce a v následujících letech se postupně přecházelo na pětidenní pracovní týden a neustále se vedly a v současnosti vedou diskuze. Zkrácením pracovní doby se velmi změnila významná část života u dospělých a dětí a zásadně se proměnila i jeho skladba. Postupně vznikaly volnočasové aktivity a instituce, které se snažily prosazovat mezi dětmi ale také mezi dospělými. (Hofbauer, 2004)

Přadka (2002) ve své knize uvádí, že nejbohatším stoletím na osobnosti v oboru pedagogiky volného času je devatenácté století. Mezi významné osobnosti se řadí Jan Jindřich Pestalozzi, Giovanni Bosco a Ernst Thomson Seton, kteří zakládali instituce a organizace pro volný čas. Skauting a salesiáni jsou rozšířeny po celém světě. V Čechách se situace poněkud lišila a měla opožďující vývoj v oblasti volného času oproti Evropě. V té době u nás byla nejvýznamnější organizace Sokol a teprve až později přichází skauting a salesiáni. 19. století je u nás charakterizováno nejrůznějšími činnostmi kulturních spolků a různých organizací, které se snaží dělat i něco pro děti a mládež.

Situace ve společnosti se měnila a to se projevovalo i v oblasti volného času u dětí a mládeže. Zařízení, která sloužila pro děti a mládež se začala vyrovnávat s novými podmínkami a více se otevírala novým cílovým skupinám. Začaly se uplatňovat nové přístupy v organizaci práce, ale nadále jsou činnosti ve volném čase vykonávané na

dobrovolné účasti a motivací vhodným pedagogickým dohledem. Pedagogičtí pracovníci se snaží u dětí rozvíjet stránku osobnosti, poskytují příležitosti k sebezdokonalování a podílejí se na rozvoji duševních a tělesných vlastností. Děti v dnešní době mají relativně hodně volného času a mělo by se stát samozřejmostí, aby měli všichni zájem o to, jak svůj volný čas tráví. (Pávková, 2002)

1.3 Funkce volného času

Vážanský (2001) ve své knize uvádí několik autorů a jejich pojetí funkcí volného času. Například R. J. Havighurst (in Vážanský, 2001) se domnívá, že volný čas se má stát poskytovatelem početných možností k zajímavému prožívání a tvořivému projevu osobnosti. Je nutné dodržovat běžné a rutinní životní činnosti člověka, uznávat ostatní a zároveň respektovat svoji bytost. Dále se zmiňuje o M. Kaplanovi (in Vážanský, 2001), který konstatuje, že volným časem si utváříme vlastní osobnost a má podporovat pocity k něčemu patřit. Volný čas má umožňovat příznivé zážitky, měl by být prospěšný jedinci i společnosti a rozvíjet schopnosti a dovednosti. Volný čas se stává prostorem pro vzdělávání, k získávání nových informací a umění se orientovat v životě. Dále k podobným závěrům dospěl i P. Sak (in Vážanský, 2001), který upozorňuje na skutečnost, že volným časem ovlivňujeme rozvoj talentu a aktivní životní styl. Autor se dále domnívá, že volnočasové aktivity se značně podílejí na celoživotní orientaci člověka.

Hofbauer uvádí ve své knize myšlenky německého pedagoga Horsta W. Opaschowského (in Hofbauer, 2004), rozlišujícího osm pojetí funkcí volného času, které považuje za nejdůležitější:

- Rekreaci – potřeba pro osvěžení a zotavení
- Kompenzaci – potřeba pro rozptýlení, vyrovnaní a odstranění zklamání
- Výchovu a další vzdělávání - potřeba se neustále vzdělávat
- Kontemplaci – potřeba klidu, pohody a dalšího rozjímání
- Komunikaci – potřeba kontaktu a sdělení
- Participaci – potřeba sdílení a účasti na vývoji společnosti

- Integraci – potřeba se začlenit do společnosti
- Enkulturu – potřeba kreativního rozvoje a uplatnění se ve společenském životě

Dále Hofbauer představuje ve své knize francouzského sociologa volného času Roger Sue (in Hofbauer, 2004), který rozděluje funkce volného času na sociální, terapeutickou a ekonomickou. Funkce sociální obsahuje začleňování se v různých sociálních prostředích, kde zahrnuje i rodinu a sdružování. Funkce terapeutická je dosud opomíjena a zahrnuje zejména stanovisko zdravotní, smyslový rozvoj, prevenci chorob a zdravý životní styl. Zdůrazňuje ekonomickou funkci, která oproti minulosti má hospodářský význam volného času pro jednotlivce i společnost. Otázkou však zůstává, kdy má činnost ve volném čase hledanou spotřebu a kdy sem člověk přeceněním odcizuje sám sobě.

1.4 Výchova mimo vyučování

Výchovou mimo vyučování se rozumí pedagogické ovlivňování volného času dětí a mládeže a stává se významnou oblastí výchovného působení. V době mimo vyučování se může na výchově dětí podílet jednak rodina, škola a také zařízení pro výchovu mimo vyučování. Velký význam ve způsobu využívání volného času má duševní hygiena. Podle toho jak člověk dokáže odpočívat a využívat rekreace a zábavy se odráží ve studijních ale i pracovních výkonech. Rozvíjejí se potřeby celoživotního vzdělávání a výuka přispívá k prevenci nevhodného chování ve společnosti. V současné společnosti, kdy narůstá kriminalita mladistvých je velmi důležité pedagogické ovlivňování volného času dětí a mládeže a jedním z nejdůležitějších faktorů se stává prevence. Pokud mají děti své zájmové činnosti, tak se nestačí nudit a nepodléhají negativním vlivům chování. Důležitý je úkol pedagoga, který s dětmi v době mimo vyučování pracuje. Musí dokázat vytvořit bezpečné a tvořivé prostředí, vhodně motivovat, mít pochopení a zájem o děti, dbát na uspokojování potřeb a rozvoj zájmů a schopností. K tomu slouží různé typy zařízení pro výchovu mimo vyučování. (Pávková, 2002)

„Volnočasová výchova představující celoživotní edukativní proces, zahrnuje rozvoj volnočasového chování, hodnot, vědomostí a schopností; současně se považuje za důležitou součást socializačního procesu, v němž závažnou roli zastávají mnohá zařízení a

institute. Důraz se přitom klade na školu, obec vzdělávací a osvětové instituce, ale i masmédiá.“ (Vážanský, 2001, s. 122)

Podle Spousty (1994) se stává nenahraditelnou součástí výchova ve volném čase, kdy pramenem životních sil a zkušeností jsou mnohostranné činnosti. Nemůžeme od sebe oddělovat ani ztotožňovat výchovu mimo vyučování a rodinnou výchovu, tak jako v životě se střídají povinnosti a volnosti nebo vzdělávání a zábava. Proto rodina, škola, výchovné zařízení a další činitelé se mají vzájemně doplňovat a pomáhat. Jedním z možných vyjádření pro výchovu mimo vyučování je obecně řečeno zaměstnávat děti i po školním vyučování a vychovávat je i mimo školu. V průběhu staletí i volný čas získával novou životní hodnotu. Stejně jako dospělí si nejprve musí splnit své pracovní závazky, a pak se mohou věnovat volnočasovým činnostem, tak i děti musí chodit do školy a teprve mají volný čas na své zájmy. S postupem času byla mimoškolní výchova nahrazena výchovou ve volném čase. To je další z možností vysvětlení pojmu výchovy mimo vyučování a u různých autorů bychom našli rozdílné objasnění. V mimoškolní výchově je zapotřebí na děti dále působit a naučit novým věcem, které škola neposkytuje. Vznikají tak mnohé organizace a zařízení pro mimoškolní činnosti, které pracují a věnují se dětem v jejich volném čase.

Další pojetí výchovy mimo vyučování představuje ve své knize Hofbauer (2004), který vysvětluje tento pojem jako rozhodování dítěte a mládeže o vstupu a účasti na aktivitách, které se uskutečňují mimo bezprostřední vliv rodiny a mimo povinné vyučování.

1.4.1 Nejvýznamnější instituce pro výchovu mimo vyučování a volném čase

Volnočasové aktivity svým žákům nabízí škola přímo nebo prostřednictvím svých zařízení. Od školy, která se pro děti stala vzdělávací a výchovnou institucí, se předpokládá vytváření podmínek pro vstup do profesionálního, občanského a volnočasového života. V rámci dobrovolného zájmu na volnočasových činnostech školy mají účastníci místo pro rozvoj svých předpokladů a prostor pro zájmové vzdělávání. Za pomoci spolupráce rodičů, institucí volného času a obce se u dětí rozvíjí jejich zájmy a nadání, také sociální vztahy a

demokratické občanství. V období školní docházky se odkrývají zájmy a nadání u dětí a mládeže, které se rozvíjejí díky volnočasovým aktivitám. (Hofbauer, 2004)

Podle Pávkové (2002) obvykle probíhá výchova ve volném čase v rámci různých institucí. Každá organizace má svůj cíl působení, svou dobu a místo, kde se děti a mládež setkávají a mohou mít možnost spolupráce s dalšími odborníky. Dále Pávková v knize upřesňuje přehled některých zařízení pro výchovu mimo vyučování, jejich funkce a náplň jejich činnosti. Zajímá se především o školní družiny a kluby, střediska volného času, domovy mládeže a další subjekty, které pracují s dětmi a mládeží.

Školní družiny a školní kluby

Tato zařízení jsou k dispozici dětem zaměstnaných rodičů v průběhu školního roku a podle nutnosti i o prázdninách. Školní družiny jsou zaměřené na děti prvního stupně základní školy a školní kluby na stupeň druhý. Obě zařízení mají předpoklady k pravidelnému pedagogickému ovlivňování volného času dětí. Žákům je prostředí důvěrně známé, protože většinou jsou tato zařízení součástí školy. Zajišťují dětem činnosti jednak odpočinkové, rekreační, zájmové, sebeobslužné, veřejně prospěšné tak i přípravu na vyučování. V posledních letech školní kluby s porovnáním se školními družinami ustupují do pozadí. Žáci vyšších ročníků jsou velmi samostatní a více využívají volného času mimo školu. Oba typy zařízení navazují na vzdělávací činnost základní školy, ale nestávají se náhradou ani pokračováním vyučování. Vytváří dobré podmínky a požadavky k naplnění volného času hodnotným způsobem a zároveň uspokojují potřeby a přání dětí a mládeže. (Pávková, 2002)

Střediska pro volný čas dětí a mládeže

Střediska pro volný čas dětí a mládeže zahrnují domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností. Tato zařízení se specializují na zájmové činnosti pod odborným pedagogickým dohledem a naplňují rekreační a výchovně-vzdělávací funkci. Nabízejí menší i větší zájmové útvary z různých oblastí a většinou ke konci školního roku bývá veřejnost a rodina seznamována s výsledky a získanými dovednostmi dětí a mládeže. Příležitostně organizují akce pro rodiče a jejich děti, ale také pro širokou veřejnost, například výlety, exkurze nebo divadelní přestavení. Součástí příležitostných činností jsou prázdninové tábory, které jsou nabízeny v cyklech pro děti zaměstnaných rodičů. (Pávková, 2002)

Dále děti mohou nacházet uplatnění v základní umělecké škole, která nabízí obory hudební, výtvarné, taneční nebo dramatické. Slouží k rozvíjení schopností, dovedností a také k přípravě na další studium s uměleckým zaměřením. Zařízení, která se podílejí na trávení volného času dětí, a mládeže je daleko více. Mohou jimi být různá občanská sdružení, dále tělovýchovné a sportovní organizace nebo kulturní zařízení. (Pávková, 2002)

Prostory a zařízení k využívání volného času mimo školu se řadí mezi další důležitou součást volného času u dětí a mládeže a v posledních desetiletích procházely rychlou přeměnou. Volnočasové aktivity se nejčastěji realizují ve specializovaných zařízeních, ale také se mohou vykonávat v prostorách, které k tomuto účelu nebyly původně vyhrazeny. Díky přizpůsobení se přírodnímu nebo městskému prostředí mohou vznikat nové činnosti a typy zařízení. Taková zařízení reagují na potřeby mladé generace a společnosti, které slouží k rozvíjení znalostí, dovedností a působí na různé stránky osobnosti a hlavně preventivní vliv proti negativnímu chování. (Hofbauer, 2004)

Jak se již zmiňují autoři ve svých knihách, tak děti a mládež mají celou řadu možností pro trávení volného času. V posledních letech přibývají místa a zařízení pro využívání volného času. Kromě organizací, které poskytují služby, například zájmové kroužky nebo různé akce, mohou využívat děti i mládež rostoucí nabídku dětských hřišť a sportovních areálů.

1.5 Druhy volnočasových činností

Pávková (2002) ve své knize věnuje pozornost činnostem, které tvoří součást volného času, ale také činnostem, které plynou z povinnosti dětí. Soustřeďuje se na činnosti odpočinkové, zájmové a veřejně prospěšné. Formování způsobu života jedince ovlivňuje způsob odpočinku a rekreace, jeho zaměření a v dospělosti; pracovní výkon. Většinou se pojmy odpočinek a rekreace zaměňují, ale v oblasti výchovy mimo vyučování rozlišujeme oba typy činnosti. Činnosti odpočinkové se řadí mezi klidnější, pohybově i psychicky nenáročné. Naopak rekreačních činností jsou pohybové aktivity vydatnější a nejlépe provozované na čerstvém vzduchu. U zájmových činností jsou důležité cílevědomé aktivity, které jsou specializované na rozvíjení a uspokojování osobnostních potřeb, zájmů a schopností. Podle toho, jak je osobnost zaměřena, lze charakterizovat zájmy, které

člověka upoutávají a kterým se přikládají zvláštní hodnoty. V mladším školním věku ještě nejsou zájmy rozlišeny, a proto je dobré předkládat aktivity, v nichž se mění nejen činnosti, ale i prostředí, kde se realizují. V tomto věku děti rády objevují další zájmové oblasti a jsou pro ně nadšené. U veřejně prospěšných činností, které jsou součástí volného času, platí zásada dobrovolnosti a vhodné motivace. Činnosti jsou orientované na pomoc spolužákovi, kamarádovi nebo mladšímu dítěti a přinášejí pocity uspokojení a radosti z dobrých výsledků.

Volnočasové činnosti jako aktivity, mající různé stupně náročnosti od uspokojování zájmu až po podporu dětí s velkým zájmem a nadáním, popisuje ve své knize i Hofbauer (2004). Volnočasové aktivity utvářejí podmínky pro vlastní rozvoj dětí a také pro činnosti, které jsou ve prospěch druhých. Působí také na pracovníky a dobrovolníky volného času, kteří se podílejí na přípravě. Mezi obvyklé činnosti volnočasových zařízení můžeme zařadit příležitostné, pravidelné, prázdninové, organizování soutěží a také podílení se pracovníků na přípravě volného času pro děti a mládež. Činnosti vycházejí zejména z potřeb a zájmů účastníků, z rozvoje možností volného času a také z nových způsobů oddechu, rekreace a zábavy. Volnočasová zařízení poskytují dětem rozmanitou nabídku pro rozvoj zájmů a nadání. Velký význam mají soutěže, které umožňují srovnávat dovednosti a výkony ostatních účastníků.

2 RODINA S DÍTĚTEM MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

Rodina by měla poskytovat pocit bezpečí a příležitost někam patřit. Pro mě vždy mnoho znamenala a byla na prvním místě. Je to místo, kde je čas na sdílení radostí, starostí, ale i na společně trávené chvíle. Pro mnohé z nás jsou nejcennější okamžiky radosti, které se snažíme prožít a od dětství si je nejlépe pamatujeme. Čas, který strávíme se svými dětmi, je k nezaplacení. Chce to jen zpomalit pracovní rytmus a využít co nejlépe volné chvíle se svými dětmi. Zejména období mladšího školního věku je obdobím nejkrásnějším pro děti i rodiče.

2.1 Charakteristika dítěte mladšího školního věku

Období mladšího školního věku se vymezuje počátkem vstupu dítěte do školy až po období dospívání většinou kolem 11 let. Začíná nová životní etapa a to nejen v životě školáka, ale doslova celé rodiny. Pro děti je to životní krok a všichni víme, že je to zcela nová a ne zrovna lehká životní situace.

Mladším školním věkem jsou v našich podmínkách označovány děti na prvním stupni základní školy, respektive první až pátá třída. Vstupem do školy se zcela změní život dítěte, ale i jeho rodičů. Hra, která byla doposud nejpřirozenější dětskou činností, ustupuje do pozadí a hlavní činností se stávají školní povinnosti. U dítěte dochází k velkým pokrokům zejména v oblasti rozvoje osobnosti, v zájmové sféře, v rozvoji poznávacích procesů a v rozvoji citu a vůle. Životní podmínky se u dětí začínají výrazně pozměňovat a život ve škole začíná být trvale organizovaný. Jak je dítě připravené a zralé pro vstup do školy, se projeví začátkem školní docházky. Děti musí začít plnit požadované úkoly a je požadována spoluúčast v třídním kolektivu. Postupně se přizpůsobují požadavkům učitele, svým spolužákům, ale také všem činnostem ve škole i mimo školu. (Kuric, 2000)

V tomto období je velmi důležitá komunikace dětí s rodiči. Děti potřebují cítit, že se mohou svým rodičům kdykoliv svěřit a vědět, že v nich mají oporu. Děti potřebují neustále podporovat a pomáhat v jakékoliv situaci. Jakmile dítě začne chodit do školy, potřebuje mnohem více rodičovskou lásku, pochvalu a povzbuzení k dalším výkonům. Pro prvňáčky je již náročný samotný vstup do školy, tím že se musí určitou dobu soustředit a

pozorně poslouchat. Potřebují se odpoutat od svých rodičů a začít poslouchat jinou osobu, která vystupuje v roli učitele. Dále se po nich vyžaduje samostatnost a začlenění do skupiny spolužáků. Za svůj výkon je žák svým učitelem hodnocen a tím se vytváří sebeuvědomění dítěte. Na začátku mladšího školního věku by mělo dítě vyzkoušet více typů zájmových zařízení, aby samo přišlo na to, co jej nejvíce baví a kde by mohlo být úspěšné.

Mladší školní věk je relativně krátké etapa, kdy začíná doba sběratelství, zájmů v kolektivním životě, také kamarádství a přátelství. Je to období relativně nejlepšího zdraví a značné tělesné výkonnosti. Rodiče se mnohdy vrací ze společného výletu unavení, ale jejich děti mohou dále vykonávat sportovní aktivity. Dále rodiče, kteří dávají dětem příležitost ke kontaktu s druhými dětmi, aby je v tomto věku dobře poznaly, je předpokladem, že v dospělosti budou mít dobrý základ pro porozumění druhým. Naopak ty děti, které jsou vychovávány jako skleníkové květinčky, rodiče o ně nadměrně pečují a chrání je, neumožní jim komunikaci s dětskou společností, aby se od ní nezkazily, mohou v pozdějším období spadnout do nevhodné party. Proto je důležité nechat již malé děti stýkat se i s většími dětmi a dospělými, získávat tak širší pohled na svět a lépe pak odolávat přemlouvání k negativnímu chování. (Matějček, 2003)

2.1.1 Vývoj a schopnosti u dítěte mladšího školního věku

Školní věk je velmi nabitý vývojem tělesným a duševním. Toto období charakterizuje nejvíce rozvinutí duševních funkcí, protože dítě je schopno se soustavně soustředit na školní vzdělávání. Doposud si mohlo jen hrát a nyní se učí pracovat s určitou dávkou odpovědnosti a plnit úkoly, které se po něm vyžadují. V předškolním věku jsou děti spíše bezprostřední a mají svůj svět fantazie. Díky hrám a pohádkám se lehce přenesou do jiného světa. Ve školním věku již děti ztrácejí schopnost spontánní tvořivé činnosti a používají, co se ve škole naučili, než aby samy něco vymýšlely. Ke svým výkonům začínají být kritičtější, a proto se už tak nepředvádějí před ostatními jako v předškolním období. Z dítěte se postupně stává samostatná osobnost. Někteří rodiče již u předškolních dětí a později školních dětí mají tendenci soustavného vzdělávání a přepínání dítěte. Například denně své dítě vozí na tréninky, aby měly náskok před ostatními. A tady rodiče zapomínají

na vývoj a zdraví dítěte a na prvním místě vidí jen výsledky a výkony. Velmi často se přetěžují fyzické síly dítěte, které jsou důležité pro jeho růst a vývoj. Ctižádostiví rodiče tak vyžadují od svého dítěte výborné sportovní výsledky, ale také samé jedničky ve škole. Přepínání v tomto období může ohrozit jeho tělesný i duševní vývoj, a pokud nenastane včas náprava, může se zpomalit růst dítěte ale i nástup puberty. Je důležité si uvědomit, že sport je pro děti v tomto období důležitý, ale ve vhodné míře. (Matějček, 1998)

Pohyby u dětí mladšího školního věku jsou daleko přesnější a rychlejší než v předchozím období. Mají zájem o pohybovou aktivitu, o soutěživé a společenské hry se svými vrstevníky. Hra je stále oblíbená, ale více se stává tvořivou. Oblíbené hry u dětí by měli sloužit k odpočinku a odreagování od školních povinností. Mezi šestým a desátým rokem potřebují děti co nejvíce pohybu a to hlavně díky tomu, že najednou už nesmí celé dopoledne trávit jen hrou a pohybem, ale musí sedět ve školní lavici.

Koncem mladšího školního věku již dítě vnímá jisté věci z více hledisek a nemá jen jednostranné závěry, ale snaží se obecněji a plněji vnímat podstatné vlastnosti věcí. Ze začátku je pozornost dítěte vnímána citovými stavy a v dalších ročnících vlivem vyučování a výchovy se rozsah pozornosti zvětšuje. Vyučováním a výchovou jsou děti obohaceny poznatky a zkušenostmi a žijí plnějším psychickým životem. Mají radost, že se naučily nové věci, že byly úspěšné v plnění těžších a složitějších úkolů. Tímto způsobem v dětech roste pocit osobní důležitosti, který je výbornou motivací pro intenzivnější práci jednak ve škole, ale také v oblíbených zájmových činnostech. (Kuric, 2000)

2.2 Možnosti trávení volného času dětí mladšího školního věku

Volný čas poprvé vstupuje do života dítěte až s povinnostmi při vstupu do školy. V předškolním období je tento čas v podstatě plně organizován a hlavní náplní je zábava a odpočinek, které vyplňují veškerý čas dítěte. Pro děti na prvním stupni základní školy je volný čas značně rozsáhlý a většinou se o náplň a organizaci starají dospělí. Rodiče dětem zajišťují různé aktivity, aby užitečně naplnily svůj volný čas. Jedná se například o hudební či umělecké školy, výuku jazyků nebo sportovní aktivity. Velmi často se z těchto aktivit

stávají náročné povinnosti, které můžou omezovat volný čas dítěte a vedou k přetěžování. (Spousta, 1994)

„V našich poměrech se nejvíce spoléhá na rodinu, školu, mimoškolní a mimopracovní instituce, kulturní a společenská zařízení, sportovní a tělovýchovné organizace, dobrovolné hnutí a sdružení zájmového charakteru“. (Vážanský, 2001, s. 114)

Za důležitou složku motivace a školní úspěšnosti dětí se považují zájmové činnosti, které usnadňují správný vývoj a podílejí se na formování osobnosti. Ve školním věku se většinou zájmy u dětí dělí na školní a mimoškolní. Školní zájmy jsou velmi často vybírány podle oblíbenosti vyučovacího předmětu. U mimoškolních zájmů je pozornost věnována jednak profesionálním zájmům a také například zájmům o sport, kulturu, vědu nebo o přírodu. Mezi nejoblíbenější zájmy u mladších žáků patří hra a sport, které jsou podmíněné potřebou pohybu, jenž není dostatečně naplněna, díky pobytu ve škole. Ve školním vyučování jsou zase zčásti realizovány zájmy poznávací díky návštěvám filmových a divadelních představení. (Kuric, 2000)

Kopřiva (2005) ve své knize uvádí, že velkým přínosem pro rozvoj dítěte se stávají organizované činnosti ve volném čase. Jakým aktivitám se budou děti věnovat, by neměli rodiče brát na lehkou váhu. Měli by ale také pamatovat na prostor pro neřízené a neplánované činnosti, aby měli děti čas i na nicnedělání. Již odpradáвна se říká, kdo si hraje, nezlobí. Je dobré mít neustále v zásobě různé náměty pro činnost dětí, aby si i samy mohly z nabídky vybrat.

V posledních letech se ale oblíbeným společníkem u dětí stal počítač. Najdeme jej skoro v každé rodině a zaujal místo váženého člena domácnosti. S počítačem přichází mnoho možností jeho využívání jako poslouchat pohádku, shlédnout film nebo hrát různé počítačové hry. Děti většinou přijdou ze školy a první si běží zapnout počítač. Mnoho rodičů tak má klid na svou kávu nebo film v televizi. Ale na druhou stranu jsou i takoví rodiče, že se snaží své děti odtrhnout od hraní na počítači. Vyčlení svým dětem určitý čas dne a dodržují stanovená pravidla. Moderní techniku, jejíž součástí je i počítač z dnešní doby nevymažeme, protože mnohým z nás šetří čas a usnadňuje život. Pokud se to nepřehání s vysedáváním u počítače a vyhneme se agresivním hrám, tak se dají najít programy a hry, které dokonce pomáhají k rozvoji osobnosti dítěte. Je mnoho programů,

kde se může kreslit, zkusit si být hudebním skladatelem, stavit města a mnoho jiných. Není rozumné dětem počítač zakazovat, ale umět usměrnit jejich počítačové aktivity a dodržovat režim, který předem stanovíme. Především děti mladšího školního věku potřebují více pohybových aktivit než jen posedávat doma u počítače. Je mnoho her a zábavných činností, které mohou děti ve svém volném čase využívat.

2.3 Volný čas dítěte v rámci rodiny

Rodina, do které se dítě narodí, se stává místem bezpečí a poskytuje dítěti ochranu a pomoc v každé situaci. Dítě tak dostává od svých rodičů genetickou výbavu, která má rozhodující vliv na celkový vývoj jeho osobnosti a to v oblasti duševní, tělesné i sociální. Pro rodiče to znamená, že na sebe berou jeden z nejužasnějších, ale také nejúpornějších úkolů a snaží se vychovávat své dítě co nejlépe. Rodinná výchova má pro dítě nenahraditelný význam. Proto by rodiče neměli vůbec podceňovat čas, který věnují svým dětem. V dnešní době je mnohdy velmi náročné, aby si rodiče udělali na své děti čas a trávili tak spolu příjemné chvíle. Přitom čím více času dětem věnujeme, tím větší to má přínos pro jejich dobrý a zdravý vývoj. Pro dítě se stává rodina prvotní zkušeností, co se týče využívání a získávání volného času.

Rozvíjet dobrý vztah s dítětem znamená zajímat se o to, co zajímá naše dítě. Pokud nám dítě vypráví o svých přáních a snech, nechme jej, aby nám povíдалo, co by chtělo podniknout. Rodiče projevují zájem tím, že se zajímají o volný čas svých dětí, jaké má kamarády a jak se jim daří ve škole. Nic dítěti nenahradí čas společně strávený s rodiči, který je naplněn smysluplně a pozitivně. Neznamená to, že musíme být dítěti kdykoliv k dispozici, ale jde o to, jak využijeme společně strávený čas. Tam, kde jsou rodiče velmi zaměstnaní, je dobré si naplánovat společné chvíle, které budou naplněné pocitem spokojenosti a významně se upevní vztahy v rodině. Z hlediska učení a vývoje je dětství nejintenzivnějším obdobím. Důležité je všimnout si, jak se dětem daří, umět upřímně ocenit a dávat najevo podporu a porozumění. Pokud se dětem nedaří nebo se nechovají podle našich představ, neměli bychom zapomínat na empatii a věnovat jim velkou pozornost. (Kopřiva, 2005)

Podle Hofbauera (2004) je pro dítě a mladého člověka rodina prvotním prostředím, které vytváří příznivou situaci pro jejich volný čas a motivuje k dosažení životních cílů. Rodina by měla mít takové uspořádání života, aby děti měly dostatek času pro využívání a plánování volného času a mohly se osobně rozvíjet i v dalších prostředích mimo rodinu. Jakým způsobem rodina realizuje volný čas, závisí na jejím sociálním postavení, životním stylu a hlavně vztahu k volnočasovým potřebám dětí. Zájmem každé rodiny mají být děti, které prožívají svůj volný čas dobrovolně a zároveň za citlivého vedení ze stran rodičů.

„Rodina jako inspirátor, podporovatel i realizátor volnočasových aktivit může svoje děti učít k volnému času přistupovat tvůrčím způsobem a vytvářet postoje, které budou ochotny a schopny v budoucnosti uplatňovat i po založení vlastní rodiny.“ (Hofbauer, 2004, s. 61)

Děti během svých prvních let udělají v životě obrovský pokrok a rodiče se stávají nezbytnými pomocníky a průvodci na této cestě. K tomu potřebují vytvořit vhodné prostředí a dostatek času, aby se mohly rozvíjet po všech stránkách. Důležitým faktorem by měl být přístup rodičů, zda jsou ochotni se dětem denně věnovat, hrát si s nimi a provádět různé aktivity. Děti se učí hrou a napodobováním dospělých a zde je jen na rodičích, jakou cestu zvolí. Proto by se měla rodina snažit své děti naučit trávit volný čas v rodinném kruhu a pokusit se vysvětlit, jak je to důležité pro jejich další rozvoj. Rodiče jsou pro dítě vzorem a proto je potřeba v nich neustále podporovat zvědavost a ukazovat jim svět takový jaký je a učit se v něm orientovat. Čas, který dětem věnují, je velmi přínosný pro jejich vývoj a rozvoj osobnosti, proto by se neměla podceňovat vzájemná komunikace. Vhodná chvíle se určitě najde každý den a mnohdy stačí jen malá chvílka, aby dítě sdělilo rodičům své pocity nebo starosti.

Je potřeba dát dětem najevo, že je máme rádi a proto musíme jeden pro druhého něco dělat. Pro rodiče to znamená najít si společné chvíle s dětmi při společné hře, která nesmí být přijímána jako tíživá nebo nepříjemná povinnost. V dětském věku je hra považována za nejvýznamnější činnost a naproti tomu u dospělého převládá práce. Děti chtějí a vyžadují společnost od rodičů a spolupráci, která rozvíjí jejich osobnost a společenskou komunikaci. Při společných hrách dětem přinášíme zážitky a naučíme je smysluplně využívat volný čas. Dítě při hře poznává svět, rozvíjí se jeho myšlení a tvořivá fantazie. Vždyť první motivaci k trávení volného času musí dítě najít u svých rodičů. Každý z nás rád vzpomíná na dětství,

když si s námi rodiče hráli a zanechává to v nás příjemné pocity po celý život. (Matějček, 1998)

2.4 Vliv rodičů na způsob trávení volného času

„Rodina jako primární sociální skupina je pro rozhodující většinu dětí a mladých lidí také prvotním prostředním volnočasového života a výchovy, zásadně se podílejí na formování jejich osobnosti. Rodina vytváří hmotné podmínky a sociální ochranu; začíná s výchovou a vzdáváním; rozvíjí mezilidské vztahy a klade základní hodnotové orientace.“ (Hofbauer, 2004, s. 56)

Na prvním místě je dle mého názoru způsob trávení volného času záležitostí rodiny. Rodina výchovou ovlivňuje své děti a může jim ukázat, jakými způsoby se dá trávit volný čas a jaké mají možnosti. Děti nedovedou pořádně rozlišit, co je hra, zábava nebo povinnost. Cílevědomé aktivity mají velký vliv na rozvoj osobnosti, umožní dítěti rozvíjet talent, fantazii i zručnost. Zároveň jim musíme umožnit také setkání s vrstevníky, kteří mají podobné zájmy. Zásadní je to, aby děti volný čas bavil, a abychom je nemuseli do různých aktivit nutit. Aby se dítě dobře rozvíjelo a nebylo přetížené, je potřeba skloubit a vyvážit vhodný výběr volnočasových aktivit. Z toho také vyplývá, že pokud začneme dítěti plánovat jeho náplň mimoškolního času a hledat ty správné činnosti, nesmíme zapomenout na prostor pro hru a nicnedělání.

Podle Spousty (1994) život rodiny ovlivňuje výchovu dětí především tím, v jakém prostředí rodina děti vychovává. Zde se ukazuje souvislost rodičů k životním skutečnostem a činnostem, jaký mají vztah ke své práci, k okolí a zejména ke svému volnému času. K jakým hodnotám a cílům se rodina zaměří, vyplývá z jejich způsobu života. Rodiče mohou volný čas svých dětí ovlivňovat dvěma cestami a to životním způsobem rodiny nebo postojem k mimorodinným aktivitám dětí. Rozvoj dítěte ovlivňuje rodina svým působením, především při motivaci dětí k učení a ke vzdělávacím aktivitám. Podílí se rovněž na formování vztahů dětí ke svému okolí a ke společnosti. Na vytváření podmínek pro aktivní činnosti mimo rodinu má značný vliv výchova dětí, měly by být také vedeny od nejmladšího věku ke sportovním aktivitám a k zásadám osobní hygieny. Rodiče

se stávají pro děti příkladem, aby v každém věku dokázali ve volném čase aktivně odpočívat a propojovat s pohybovou rekreací. Přitom stačí být jen vybaven láskou ke svým dětem, potřebnou trpělivostí, humorem, nápady a tvořivostí, abychom obohatili život svých dětí a oni v budoucnosti mohli stejně vychovávat své děti.

Děti nepotřebují drahé hračky, spíše potřebují, aby se jim rodiče patřičně věnovali a společně si hráli a dokázali naplnit volný čas. Přitom společná hra s dětmi je nedílnou součástí výchovy. Jak málo času zabere naplánovat sobotní či nedělní výlet. A takových možností je spousta. Když dovolí počasí je nejlepším řešením výlet do přírody za poznáním a je určitě mnoho dalších typů jak strávit příjemné rodinné chvíle. V současnosti častěji než výlet a společenské hry vyhrává na plné čáře televize nebo počítač, protože pro mnohé rodiče je to pohodlnější v dnešní uspěchané době. Televizní obrazovka většinou dítě nikdy nezklame a dítě je schopné sledovat cokoli. Ať chceme nebo ne, televizi nebo počítač ze svého života nevymažeme. Staly se naší součástí, ale dá se k tomu přistoupit s rozvahou a vybírat jen vhodné pořady. A zároveň je třeba kontrolovat, aby televize nepůsobila jako každodenní kulisa dětských her. Určitě se dá vše ovlivnit správnou výchovou a najít lepší způsob trávení volného času v rodinném kruhu. Děti jsou daleko spokojenější, když se jim rodiče patřičně věnují.

Na realizaci volného času v rodině má vliv způsob života, ale také mnoho faktorů jako je životní úroveň, způsob začlenění do společnosti nebo výchovná praxe rodičů. Hodně záleží i na velikosti a úplnosti rodiny a v posledních letech také na jejím pozdějším založení. Na realizaci volného času uvnitř rodiny má zejména vliv způsob života i výchovná praxe rodičů k vytváření volnočasové činnosti. Pokud se rodiče stanou dobrým spoluorganizátorem aktivit, budou děti motivovat a neponechají volný průběh ve výchově, budou jejich děti obohaceni o zážitky a připraveni pro budoucnost. Jsou i rodiny, které se řadí mezi sociálně slabší a i přes tyto problémy se snaží vnést co největší zážitky pro své děti a připravit je na volnočasový život. (Hofbauer, 2004)

Většina autorů ve svých knihách uvádí, že účelem je dítě patřičně motivovat a povzbuzovat k určitým činnostem. Rodiče se stávají pro každé dítě příkladem. Pokud jsou aktivní a například sportují, tak určitě jejich děti budou mít pozitivní přístup ke sportu stejně jako oni. Na druhou stranu u rodin, kdy rodiče nevytvářejí žádnou sportovní aktivitu, nemůžeme očekávat, že jejich děti se takovým činnostem budou věnovat. Děti vidí ve svých rodičích

vzor, který se snaží napodobit a jim se vyrovnat, proto co dělají a jak tráví volný čas, se pak odráží v jejich chování a řešení různých životních situací. Pokud dítě cítí, že vyrůstá v příjemné a pohodové atmosféře a v pocitu bezpečí, tak je to pro něj nejlepší zkušenost pro budoucí život. To, co do dítěte vložíme v prvních letech jeho života, je investice, která se nám později bohatě vrátí. Protože včasná výchova je daleko lepší než pozdější převýchova, která v mnoha případech pozbývá na účinnosti.

PRAKTICKÁ ČÁST

3 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Hlavní náplní mé bakalářské práce je volný čas v rodině s dítětem mladšího školního věku. Rodina by měla tvořit významnou roli v životě každého dítěte a čas, který s dětmi strávíme, je k nezaplacení. Mnoho rodičů při pohledu zpátky si řekne, proč jsem se svými dětmi netrávil více času. Proto by se měl čas, který trávíme se svými dětmi, opravdu dobře využít. Z výzkumu bych ráda získala informace, které budou ukazovat, že rodiče umí využít společný čas se svými dětmi, že dovedou využívat společné chvíle ve volném čase aktivitami, které baví celou rodinu.

3.1 Cíl výzkumu

Cílem mého výzkumu bylo zjistit, jaké jsou možnosti trávení volného času dětí mladšího školního věku a také popsat, jak společně tráví volný čas rodiče s dětmi mladšího školního věku v Napajedlích. Dále jsem se zaměřila na děti mladšího školního věku a jejich rodiče, zda mají dostatek volnočasových aktivit ve svém městě a zda jim některá nechybí.

3.2 Hlavní výzkumná otázka a dílčí výzkumné otázky

Pro zpracování výzkumu byla stanovena hlavní výzkumná otázka: Jakým způsobem a kde tráví rodiny s dětmi mladšího školního věku volný čas? Dále byly navrženy dílčí výzkumné otázky, které později vyústily do otázek dotazníku.

Výzkumná otázka č. 1 – Vědí rodiče o volném čase svých dětí?

Výzkumná otázka č. 2- Jakým aktivitám se nejčastěji společně věnují?

Výzkumná otázka č. 3 – Jakým způsobem děti tráví svůj volný čas?

Výzkumná otázka č. 4 – Mají rodiny s dětmi dostatek možností pro trávení volnočasových aktivit?

3.3 Metody výzkumu

Ke zjištění nezbytných údajů jsem uskutečnila kvantitativní výzkum za pomoci dotazníku, který je zahrnut v příloze mé práce.

Kvantitativně orientovaný výzkum (jak uvádí Gavora, 2000), pracuje s číselnými daty, které se dají dále matematicky zpracovat. Získané výsledky můžeme sčítat, vyjádřit procentuálně, vypočítat průměr nebo použít některou z metod matematických statistik. Zpracované údaje pak umožňují předvídat jevy, které jsou zevšeobecnovány a vyjadřovány. Za nejčtenější metodu získávání údajů, je považován dotazník, kdy můžeme získat velké množství dat při malém časovém rozmezí.

S použitím dotazníku, jsem získala poměrně rychle a snadno požadované informace. Problém však může nastat s formulací otázek, které mohou být respondenty nepochopeny. Dotazník se skládá z 19 otázek, který obsahuje otázky s jednou možností odpovědi nebo s více možnostmi a otázky otevřené.

3.4 Pilotáž

Chráska (2007) ve své knize uvádí, že pilotáží získáme předběžné informace o dané problematice, kdy se může jednat například o volný rozhovor nebo pozorování. Tím vykonáváme první sondu do zákonitostí, kterou chceme zkoumat.

Před zahájením samotného výzkumu jsem nejprve během měsíce ledna rozdala šest dotazníků rodičům s dítětem mladšího školního věku, abych se ujistila o srozumitelnosti otázek. Neshledala jsem žádný problém a tak jsem mohla přistoupit k realizaci výzkumu.

3.5 Výzkumný soubor a realizace výzkumu

Pro realizaci výzkumu jsem si vybrala 1. základní školu v Napajedlích a zaměřila jsem se na rodiče dětí z prvního stupně, tj. 1. až 5. třída. Za pomoci paní ředitelky a paní učitelek jsem v měsíci v únoru dětem pro jejich rodiče rozdala celkem 110 dotazníků a 99 se mi jich vrátilo nazpět. Po prostudování dotazníků jsem musela 6 vyřadit, pro neúplné

vyplnění. Návratnost byla 84 %. Pro větší přehlednost jsou získaná data graficky zobrazena nebo uvedena v tabulce.

3.6 Vyhodnocení výsledků výzkumu

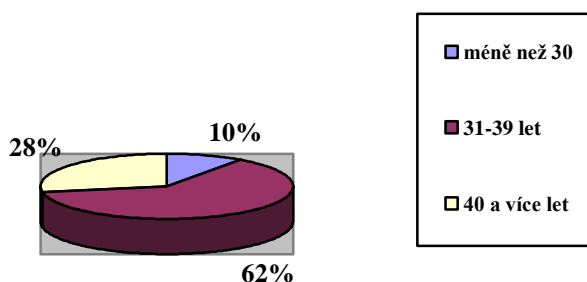
Každou otázku jsem zvlášť vyhodnotila a doplnila svým komentářem.

Otázka č. 1

Jaký je Váš věk?

První otázkou jsem nejdříve zjistila, jaký je věk dotazovaných rodičů. Největší část 62 % tvoří rodiče ve věku 31-39 let, 28 % je 40 a více let a 10 % méně než 30 let.

Graf č. 1 Věk dotazovaných rodičů

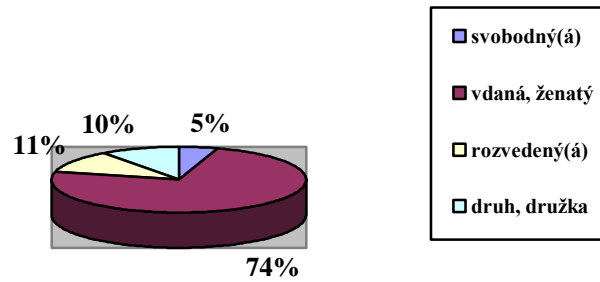
Zdroj: vlastní výzkum, 2010.

Otázka č. 2

Jaký je váš stav?

Druhou otázkou jsem se zajímala o stav respondentů. Nejvíce odpovědí je 74 % vdaná, ženatý, 11 % rozvedených, 10 % druh, družka a 5 % svobodných.

Graf č. 2 Stav respondentů

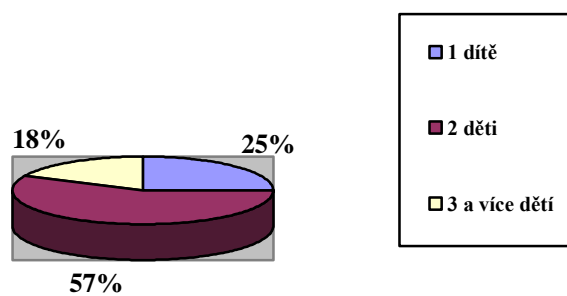
Zdroj: vlastní výzkum, 2010.

Otázka č. 3

Kolik máte dětí?

Ve třetí otázce se dotazují, kolik rodiče mají dětí. 57 % rodičů mají dvě děti, 25 % rodičů jedno dítě a 18 % tři a více dětí.

Graf č. 3 Počet dětí

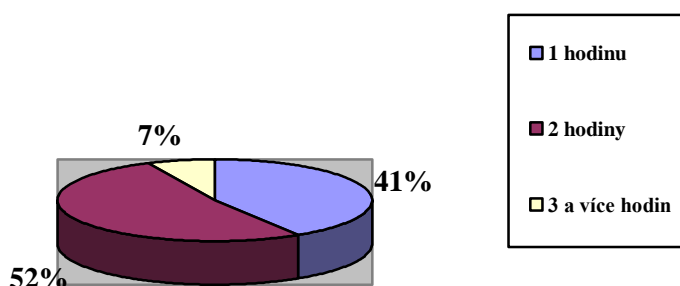
Zdroj: vlastní výzkum, 2010.

Otázka č. 4

Kolik času obvykle můžete věnovat denně svým dětem?

U této otázky jsem se snažila zjistit, zda si rodiče najdou třeba jen malou chvilku pro své děti. Nabízely se odpovědi 1 hodina, 2 hodiny, 3 a více hodin.

Graf č. 4 Čas rodičů věnovaný svým dětem

Zdroj: vlastní výzkum, 2010.

Z grafu č. 4 je patrné, že rodiče se nejčastěji dětem věnují dvě hodiny denně tj. 52 % dotázaných a jednu hodinu odpovědělo 41 % rodičů. Jen menší část 7 % dotazovaných uvedla 3 a více hodiny společného času s dětmi.

Otázka č. 5

Kterým činností se ve volném čase nejraději společně s dětmi věnujete?

Další otázka byla otevřená a rodiče zde mohli napsat své nejoblíbenější činnosti ve volném čase v rámci rodiny. Aktivity, které nejraději s dětmi společně provádějí, jsem rozdělila do několika skupin dle různorodých témat. Rodiče uváděli i více možností a tak výsledky šetření v této otázce jsou pro lepší přehled uvedeny v tabulce č. 1.

Tabulka č. 1 Společné činnosti rodičů s dětmi ve volném čase

Společné činnosti ve volném čase	Počet odpovědí	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Sportovní aktivity	74	38 %
Výlety	31	16 %
Společenské hry	57	29 %
Čtení	10	5 %
Práce na zahradě	11	6 %
Kino	8	4 %
Učení	4	2 %
Celkem	195	100 %

Zdroj: vlastní výzkum, 2010.

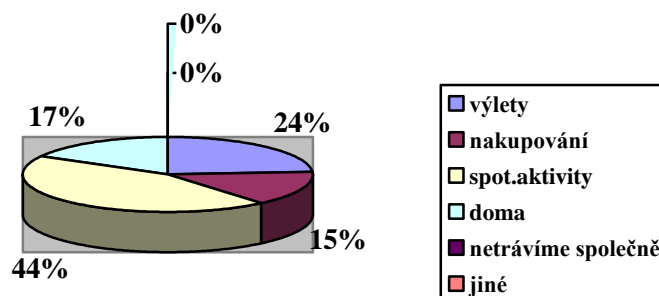
Z tabulky č. 1 je patrné, že nejčastěji se 38 % rodičů s dětmi věnují sportovním aktivitám, kde nejvíce byly uvedené činnosti jako je jízda na kole, in-line brusle, míčové hry, plavání a lyžování. Dále 29 % dotazovaných rodičů uváděli společenské hry například karty, pexeso, člověče nezlob se a scrable, 16 % rodičů napsalo, že volný čas tráví výlety do přírody, prohlídkou hradů a zámků nebo zoologické zahrady. Menší část dotazovaných rodičů napsala práce na zahradě, čtení, kino a učení.

Otázka č. 6

Jak trávíte nejčastěji společný volný čas o víkendech?

V šesté otázce se zajímám o společně trávený čas ve víkendové dny. Dotazníková položka byla rozdělena do šesti kategorií, kde rodiče mohli označit více odpovědí nebo do položky jiné doplnit další varianty volného času.

Graf č. 5 Společně trávený volný čas o víkendech

Zdroj: vlastní výzkum, 2010.

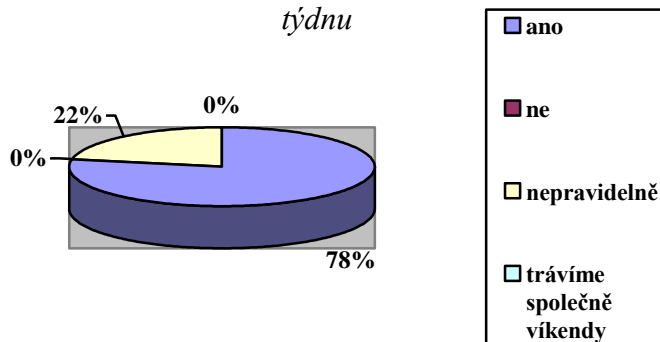
Z výsledků grafu č. 5 vyplývá, že 44 % rodičů tráví o víkendech s dětmi volný čas sportovními aktivitami, 24 % raději volí mezi nejrůznějšími výlety, 17 % pobývá se svými dětmi doma a zbývajících 15 % navštěvuje nákupní centra.

Otázka č. 7

Najdete si volný čas pro své děti v pracovním týdnu?

U sedmé otázky se zajímám, zda rodiče tráví svůj volný čas se svými dětmi v pracovním týdnu. Otázku jsem rozdělila do čtyř kategorií, kde si rodiče mohli vybrat ze čtyř možností: ano, ne, nepravidelně a trávíme společně jen víkendy.

Graf č. 6 Volný čas s dětmi v pracovním týdnu

Zdroj: vlastní výzkum, 2010.

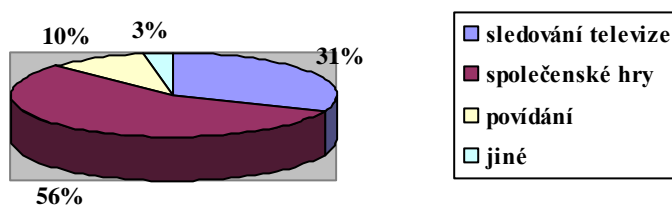
Z grafu č. 6 je zřejmé, že většina dotazovaných tj. 78 % odpověděla, že tráví se svými dětmi volný čas v pracovním týdnu. Jen 22 % rodičů napsalo nepravidelně. U dalších odpovědí nebyla zaznamenána žádná odpověď.

Otázka č. 8

Jak trávíte nejčastěji volný čas doma a čemu dáváte přednost?

V další otázce si mohli dotazovaní rodiče vybrat ze tří možností a u čtvrté otázky mohli doplnit další činnost podle svých představ.

Graf č. 7 Volný čas trávený doma

Zdroj: vlastní výzkum, 2010.

Z grafu č. 7 můžeme vyčíst, že 56 % rodičů nejčastěji hraje společenské hry, 31 % sleduje televizi, 10 % volí raději společné povídání a odpověď jiné (nejčastěji se opakovala kombinace všech tří otázek nebo tvořivé práce) zvolilo 3 % rodičů.

Otázka č. 9

Navštěvujete pravidelně společně některé zařízení volného času? Pokud ano, napište jaké?

Dalším sledovaným faktorem jsem zjišťovala, zda rodiče pravidelně navštěvují zařízení volného času. Otázka byla otevřená, a tak rodiče měli možnost napsat typy organizací a

zařízení pro trávení volného času. Rodiče napsali i více možností a pro lepší přehlednost jsem je vložila do tabulky č. 2

Tabulka č. 2 Společné návštěvy zařízení volného času

Společné návštěvy zařízení volného času	Počet odpovědí	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Nenavštěvují	40	35 %
Bazén	24	21 %
Sportovní centra	22	19 %
Kino	16	14 %
Divadlo	8	7 %
Dům dětí a mládeže	4	4 %
Celkem	114	100 %

Zdroj: vlastní výzkum, 2010.

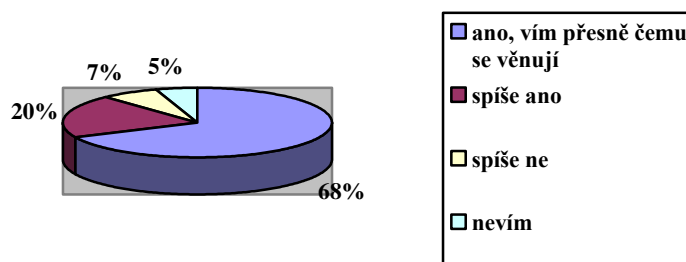
Z tabulky č. 2 vyplývá, že 35 % dotazovaných rodin nenavštěvuje pravidelně žádné zařízení volného času. Návštěvu bazénu označilo 21 % dotazovaných a 19 % sportovní centra. Dále uvedlo 14 % rodičů kino, 7 % divadlo a zařízení Dům dětí a mládeže Matýsek 4 %.

Otázka č. 10

Zajímáte se, co dělají Vaše děti ve volném čase?

Odpovědi na tuto otázku jsem rozdělila do čtyř kategorií: ano, vím přesně, čemu se věnují, spíše ano, spíše ne, nevím.

Graf č. 8 Zájem rodičů o volný čas dětí

Zdroj: vlastní výzkum, 2010.

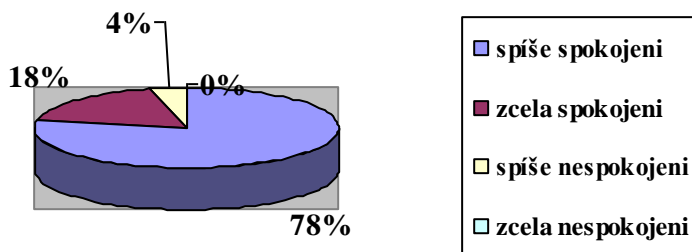
Graf č. 8 nám ukazuje, že větší polovina rodičů 68 % se zajímá o volný čas svých dětí a přesně ví, čemu se věnují. Spíše ano odpovědělo 20 % rodičů, kteří si nebyli úplně tak jisti, aby odpověděli jednoznačně ano. Odpověď spíše ne napsalo 7 % a zbývající rodiče tj. 5 % odpovědělo, že neví, jak jejich děti tráví svůj volný čas.

Otázka č. 11

Jste spokojeni s tím, jak Vaše děti tráví volný čas?

Tato otázka byla uzavřená a respondenti mohli vybírat ze čtyř možností. Zda jsou spíše spokojeni, zcela spokojeni, spíše nespokojeni nebo zcela nespokojeni.

Graf č. 9 Spokojenost rodičů s trávením volného času dětí

Zdroj: vlastní výzkum, 2010.

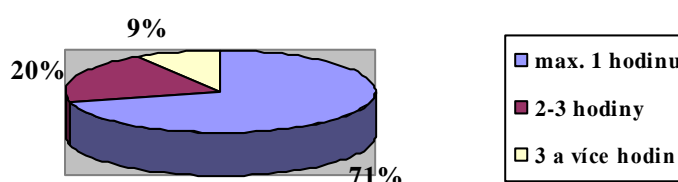
Z grafu č. 9 vyplývá, že nadměrná většina 78 % dotazovaných je spíše spokojena, jak jejich děti tráví volný čas. Rodiče, kteří jsou zcela spokojeni, tvoří 18 %. Možnost spíše nespokojeni, odpovědělo pouze 4 % dotazovaných a odpověď zcela nespokojeni nevyužili žádní rodiče.

Otázka č. 12

Kolik času denně tráví Vaše dítě u televize?

Otázka č. 12 nabízí respondentům výběr ze tří možností, kde měli na výběr max. 1 hodinu, 2-3 hodiny, 3 a více hodin.

Graf č. 10 Čas dětí trávený u televize

Zdroj: vlastní výzkum, 2010.

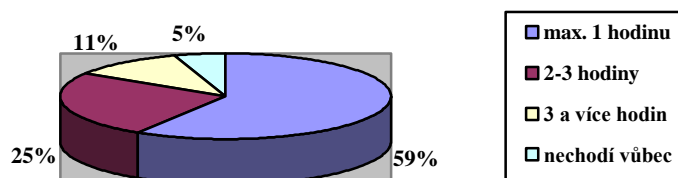
Graf č. 10 ukazuje čas strávený sledováním televize u dětí dotazovaných rodičů. Nejvíce dětí 71 % sleduje televizi 1 hodiny denně. Dále odpovědělo 20 % rodičů dětí, které tráví 2 – 3 hodiny denně u televize. Jen 9 % rodičů napsalo, že 3 a více hodin děti tráví u televize. Byla jsem příjemně potěšena, že není více dětí, které by denně takovou dobu vysedávaly u počítače.

Otázka č. 13

Kolik času denně tráví Vaše děti u počítače?

Odpovědi na otázku č. 13 jsem rozčlenila do tří kategorií, kde bylo na výběr max. 1 hodina, 1-2 hodiny, 3 a více hodin.

Graf č. 11 Čas dětí trávený u počítače

Zdroj: vlastní výzkum, 2010.

Z grafu č. 11 vyplývá, že větší polovina dětí dotazovaných rodičů a to je 59 %, stráví denně u počítače 1 hodinu. Na další možnost 2-3 hodiny odpovědělo 25 % respondentů. Odpověď 3 a více hodin napsalo 11 % dotazovaných a 5 % dotazovaných rodičů mi připsali do dotazníků, že jejich děti vůbec netráví čas na počítači, jediné občas v rámci návštěvy školní družiny.

Otázka č. 14

S kým tráví Vaše děti nejčastěji volný čas?

U další otázky dotazovaní označili i více možností. Pro lepší přehlednost uvádím získané data do tabulky č. 3.

Tabulka č. 3 S kým je nejčastěji trávený volný čas dětí

S kým děti tráví volný čas	Počet odpovědí	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
S námi rodiči	81	53 %
Se sourozenci	31	20 %
Kamarádi, spolužáci	33	22 %

Nevím	0	0
Jiné	8	5 %
Celkem	153	100 %

Zdroj: vlastní výzkum, 2010.

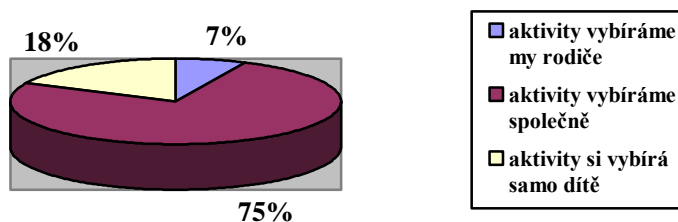
Z tabulky č. 3 je patrné, že děti v mladším školním věku z 53 % dotazovaných chtějí trávit čas se svými rodiči. U 20 % dotazovaných rodičů, kteří měli více jak dvě děti, byli současně zahrnuti i sourozenci. Kamarádi a spolužáci byli označeni u 22 % rodičů. Na odpověď jiné napsalo 5 % rodičů, že čas tráví i společně s babičkou a dědečkem.

Otázka č. 15

Kdo u Vás rozhoduje o volném čase dítěte?

V otázce č. 15 měli rodiče možnost vybrat ze tří možností: aktivity vybíráme my rodiče, aktivity vybíráme společně, aktivity si vybírá samo dítě.

Graf č. 12 Rozhodování o volném čase dítěte

Zdroj: vlastní výzkum, 2010.

Z grafu č. 12 lze vyčíst, že nadměrná většina rodičů tj. 75 % se podílí na výběru aktivit společně s dítětem. Rodin, kde si dítě vybírá aktivity volného času samo, bylo 18 % a jen 7 % dotazovaných rodičů uvedlo, že o výběru aktivit volného času rozhodují sami. Ze všech

odpovědí u této otázky plyne, že většina rodičů se snaží společně řešit volný čas dítěte a není jim lhostejné, čemu se děti ve svém volném čase věnují.

Otázka č. 16

Jaké zájmové kroužky nebo různé zařízení volného času navštěvují Vaše děti?

Další otázka byla otevřená, rodiče měli možnost napsat, jaké zařízení volného času jejich děti navštěvují a jakým aktivitám se věnují. Všechny napsané možnosti jsem rozdělila do skupin podle návštěvnosti a počtu zařízení, které děti navštěvují. Rodiče napsali i více možností a pro lepší přehlednost uvádím výsledky v tabulce č. 4.

Tabulka č. 4 Zařízení volného času navštěvující dětmi

Zařízení volného času pro děti	Počet odpovědí	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Základní umělecká škola	50	27 %
Dům dětí a mládeže Matýsek	67	36 %
Sportovní zařízení	59	31 %
Sbor dobrovolných hasičů	12	6 %
Celkem	188	100 %

Zdroj: vlastní výzkum, 2010.

Jak lze vyčíst z tabulky č. 4, tak děti hojně navštěvují kroužky a různé typy zařízení, které jsou určené pro volný čas. Téměř u poloviny dotazovaných bylo napsáno i více aktivit, kterým se děti ve svém volnu věnují. Největší zastoupení měl Dům dětí a mládeže Matýsek a to 36 %, který nabízí spoustu kroužků různého zaměření. Dále následovaly sportovní zařízení 31 %, nejčastěji opakující byl tenis, fotbal, florbal a gymnastika. 27 % dětí navštěvuje Základní uměleckou školu, kde se převážně věnují hudebnímu nebo výtvarnému oboru. A nejmenší zastoupení 6 % měl Sbor dobrovolných hasičů.

Otázka č. 17

Jaké možnosti trávení volného času v rámci rodiny nabízejí v místě Vašeho bydliště?

Otázka č. 17 byla otevřená a zajímalo mě, zda rodiče mají kde trávit svůj volný čas se svými dětmi. Rodiče často uváděli více možností a pro lepší přehlednost uvádím zobrazení v tabulce č. 5.

Tabulka č. 5 Možnosti trávení volného času v místě bydliště

Možnosti trávení volného času	Počet odpovědí	
	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Dům dětí a mládeže	66	31 %
Cyklostezka	62	29 %
Divadlo Zdeňka Štěpánka	18	8 %
Sportovní areál	38	17 %
Žádné	10	5 %
Nevím	21	10 %
Celkem	215	100 %

Zdroj: vlastní výzkum, 2010.

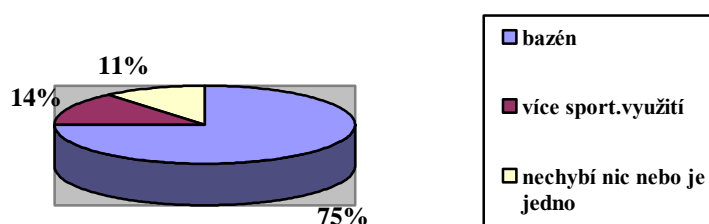
Z tabulky č. 5 lze vyčíst, že mezi nejčastější odpovědi možností trávení volného času v místě bydliště napsalo 31 % dotazovaných rodičů zařízení Dům dětí a mládeže Matýsek, který pořádá akce pro rodiče s dětmi. Dále 29 % rodičů odpovědělo vybudování cyklostezky povodím Moravy, která vede již přes celá Napajedla a spojuje okolní města. Také mezi odpovědi to je 17 % byl zahrnut sportovní areál a divadlo Zdeňka Štěpánka 8 %, které nabízí program jak pro rodiče, tak i pro jejich děti, a součástí je každoroční pořádání karnevalu. 10 % dotazovaných odpovědělo, že neví o aktivitách v místě bydliště a 5 % respondentů napsalo, že nejsou žádné možnosti pro trávení volného času v rámci rodiny.

Otázka č. 18

Jakým volnočasovým aktivitám v rámci rodiny, byste se chtěli věnovat, ale ve vašem okolí se nenacházejí?

Zde měli rovněž rodiče možnost se rozepsat, jaké aktivity postrádají ve svém bydlišti.

Graf č. 13 Chybějící volnočasové aktivity

Zdroj: vlastní výzkum, 2010.

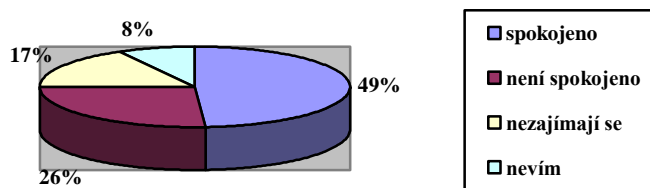
Z grafu č. 13 je zřejmé, že tři čtvrtiny dotazovaných rodičů tj. 75 % napsali, že jim chybí v místě svého bydliště bazén jak v letním tak i v zimním období. Dále 14 % rodičů uvádělo, že by brali více sportovního vyžití pro rodiny s dětmi. Jen 11 % dotazovaných nechybí nic a bylo jim jedno, zda v místě bydliště je nějaká možnost trávení volného času v rámci rodiny.

Otázka č. 19

Podporuje Vaše město pořádání volnočasových aktivit pro rodiny s dětmi? Pokud ano jaké?

Poslední otázkou, která je otevřená, zjišťuji, zda se město Napajedla snaží pořádat volnočasové aktivity pro rodiny s dětmi mladšího školního věku a zda vůbec rodiče mají přehled o aktivitách ve svém městě. Otázku jsem rozdělila podle odpovědí, zda jsou spokojeni, nejsou spokojeni, nezajímají se nebo neví o volnočasových aktivitách jejich města.

Graf č. 14 Spokojenost s volnočasovými aktivitami pořádanými městem Napajedla

Zdroj: vlastní výzkum, 2010.

Z následujícího grafu č. 14 můžeme vyčíst, že jen 49 % dotazovaných je spokojeno s pořádáním volnočasových aktivit městem. Nespokojených respondentů bylo 26 % a 17 % se o aktivity pořádané městem nezajímá. Rodičů, kteří nevědí o akcích pořádaných městem, bylo 8 %. Z dotazovaných rodičů, kteří odpověděli, že jsou spokojeni, uváděli nejčastěji sportovní akce IN-LINE závody a zábavné akce - Svatováclavské slavnosti, které město buď pořádá, nebo je spolupořadatelem.

3.7 Shrnutí výsledků výzkumu

Výzkumná otázka č. 1

U první výzkumné otázky se snažím zjistit, zda rodiče vědí, jakým způsobem jejich děti tráví volný čas. Sama jsem byla překvapena tím, že více než polovina dotazovaných odpověděla, že přesně ví nejen to, co ve volném čase jejich děti dělají, ale zároveň je i spokojena s tím, jak volný čas využívají. Ovšem i skupina rodičů, která si byla nezcela jista tím, jak jejich děti tráví volný čas, je dosti početná. A nakonec rodiče uvedli, že neví nebo se nezajímají, jak jejich děti tráví volný čas.

Výzkumná otázka č. 2

Druhou výzkumnou otázkou jsem zjišťovala, jakým aktivitám se nejčastěji společně rodiče s dětmi věnují. Doma nejčastěji rodiče s dětmi hrají společenské hry a třetina raději volí sledování televize. Jen malá část dotazovaných odpověděla, že tráví čas doma povídáním.

Víkendy nejraději rodiče s dětmi tráví sportovními aktivitami a to necelá polovina. Asi čtvrtina rodičů dopřeje svým dětem výlety. A zbytek rodičů raději pobývá doma nebo navštěvuje nákupní centra. Byla jsem mile překvapena, že rodičů pro tuto aktivitu se našlo jen malé procento a naopak hodně rodin tráví volný čas sportem a výlety.

Společným aktivitám trávených ve volném čase společně v rámci rodiny, převládají sportovní aktivity, následované společenskými hrami a výlety. Nejméně rodičů uvedlo trávení volného času učením a návštěvou kina. Z toho plyne, že početná část rodičů se snaží svým zájmem pozitivně ovlivňovat své děti.

Výzkumná otázka č. 3

Další výzkumnou otázkou zjišťuji, jakým způsobem děti tráví svůj volný čas. Z dotazníku jsem získala informace, kolik času děti věnují sledování televize, dobu trávenou u počítače a jaké zájmové kroužky nebo zařízení volného času děti navštěvují. Ze všech odpovědí vyplynulo, že děti až tak mnoho času netráví sledováním televize a vysedáváním u počítače. Toto zjištění mě pozitivně překvapilo, protože jen asi třetina dotazovaných označila více hodin trávených u televize nebo počítače.

Z výzkumu plyne, že děti raději tráví svůj volný čas v zájmových kroužcích anebo různých typech zařízení pro volný čas. Nejvíce dětmi navštěvované zájmové kroužky jsou v zařízení Dům dětí a mládeže Matýsek v Napajedlích. Toto zařízení pro využití volného času dětí, mládeže i jejich rodičů poskytuje velkou řadu zájmových ale i vzdělávacích činností. Velký podíl měly také zastoupení sportovní aktivity, kdy rodiče dětí uváděli fotbal, tenis, florbal, házená, gymnastika a aerobic. Mezi dalšími odpověďmi byla uvedena Základní umělecká škola Rudolfa Firkušného v Napajedlích. Zde se děti věnují hraní na hudební nástroje, zpěvem nebo výtvarnému umění. Taký menší počet dotazovaných uvedl, že děti navštěvují i kroužek dobrovolných hasičů. Ale našla se i řada dotazníků, kde rodiče uváděli u dětí i více zájmových kroužků.

Výzkumná otázka č. 4

Poslední výzkumnou otázkou zjišťuji, zda mají rodiny s dětmi dostatek možností pro trávení volnočasových aktivit. Zajímala jsem se o společné trávení volného času v blízkosti jejich bydliště, a zda jim některá zařízení nescházejí. Největší podíl z možností trávení volného času měl Dům dětí a mládeže Matýsek, který se snaží připravovat i akce pro celou rodinu. Další velká část rodičů uvedla nově vybudovanou cyklostezku povodím Moravy,

kteřá vede již přes celá Napajedla a spojuje okolní města. Také rodiče využívají ve svém městě sportovní areál, kde se nachází hřiště na fotbal, tenis a atletická dráha a divadlo Zdeňka Štěpánka s programem pro rodiče a jejich děti. Ale rovněž se našlo mezi dotazovanými několik rodičů, kteří buď o aktivitách ve svém městě nevědí, nebo je to nezajímá.

Dále z vyhodnocení dotazníků vyplynulo, že tři čtvrtině dotazovaným rodičům nejvíce chybí ve svém městě bazén v letním i v zimním období.

Také rodiče měli možnost napsat, zda jejich město pořádá volnočasové aktivity pro rodiny s dětmi. Po vyhodnocení jsem byla překvapena, že téměř polovina rodičů je spokojena s akcemi pořádanými městem. Spokojení rodiče uváděli nejčastěji sportovní akci IN-LINE závody, kde může soutěžit celá rodina nezávisle na věku. Jako další aktivitu pořádanou městem Napajedla uváděli rodiče Svatováclavské slavnosti, kdy z bohatého programu si může každý vybrat, co se mu líbí.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývá volným časem v rodině s dítětem mladšího školního věku. Cílem bylo zjistit, zda se vůbec rodiče věnují svým dětem a tráví spolu volný čas.

V teoretické části bakalářské práce jsem zpracovala v první kapitole obecný pohled na volný čas, jeho využití a možnosti volnočasových aktivit. V kapitole druhé jsem se věnovala rodině s dítětem mladšího školního věku, využití volného času dítěte samostatně a využití volného času dítěte v rodině.

Praktická část obsahuje kvantitativní výzkum pomocí dotazníkového šetření zaměřeného na rodiče dítěte mladšího školního věku v Napajedlích. Hlavním záměrem bylo zjistit, jakým způsobem a kde tráví rodiny s dětmi mladšího školního věku volný čas. Výsledky výzkumu naznačují, že značná skupina rodičů se snaží zajímat o své děti a tráví spolu volné chvíle. Nejčastěji se věnují v rámci rodiny sportovním aktivitám a společenským hrám. Ale našli se i rodiče, kteří tráví se svými dětmi volný čas nepravidelně. Zarážející je, že se našla i skupina rodičů, která neví a ani se nezajímá, jak jejich děti tráví volný čas. Podle mého názoru by se měli tito rodiče zamyslet nad svým počínáním a efektivněji začít využívat volné chvíle se svými dětmi. Dnešní uspěchaná doba některým rodičům neumožňuje pravidelně trávit volný čas se svými dětmi, ale určitě stojí za pokus, vyčlenit si chvíli na společnou zábavu. Vidím to i na svých dětech, jak jsou rády, když jim věnujeme pozornost při společné hře nebo jen povídáním. Také z dotazníku vyplynulo, že děti mladšího školního věku často navštěvují zájmové kroužky a nabídka volnočasových aktivit je v Napajedlích rozmanitá. Z čehož vyplývá, že pokud rodiče chtějí, aby jejich děti trávily volný čas smysluplně, tak mají určitě z čeho vybírat. Dle mého názoru by se město Napajedla mohlo více soustředit na aktivity rodičů s dětmi mladšího školního věku. Také z dotazníkového šetření vyplývá, že rodiče s dětmi mladšího školního věku by uvítali v Napajedlích koupaliště. Již v roce 2002 v předvolebním období strana nezávislých měla v plánu vybudovat v Napajedlích koupaliště. Doposud po dvakrát vyhraných volbách se jim tento záměr nepodařil zrealizovat. A určitě podle zjištěného výzkumu, by vybudování koupaliště byla velmi příznivá investice, aby většina rodičů se svými dětmi nemusela alespoň v letních dnech dojíždět do vedlejších měst.

V dnešní době je potřeba zejména děti mladšího školního věku naučit vhodně využívat volný čas. Děti v takovém věku často nevědí a neumí kvalitně využít volný čas, kterého

mají nadbytek. Volný čas by měl být v každé rodině považován za odpočinkovou a chtěnou záležitost, kdy rodina je pohromadě. Uskutečňují spolu aktivity, které jsou pro všechny zajímavé. Děti v mladším školním věku již nepotřebují neustálý dohled ze stran rodičů, jsou relativně samostatné, a stačí, když rodiče budou vždy vědět, co děti dělají a čemu se věnují. Na začátku období mladšího školního věku mají děti mít možnost poznat více zájmových činností a v pozdějším věku si samy vyberou, co je baví nejvíce. Také má být dítěti umožněna volná hra a k tomu přizpůsobeno množství volnočasových aktivit. Rodiče dětí mladšího školního věku mají své dítě jen usměřňovat, aby volný čas byl správně využitý. To nejcennější, co může rodič svému dítěti dát, je jistota, že si na něj umí udělat kdykoliv čas. Především si vytvoří krásný vztah a to je cesta, kdy rodiče mohou předávat svému dítěti hodnoty, které jsou pro život tak důležité. Na společně prožívané okamžiky v rodinném prostředí budou jistě rodiče i děti rádi vzpomínat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85921-79-6
- [2] HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5
- [3] CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4
- [4] KOPŘIVA, P. a kol. *Respektovat a být respektován*. Kroměříž: Spirála 2005. ISBN 80-901873-6-6
- [5] KURIC, J. *Ontogenetická psychologie*. Brno: Cerm, 2001. ISBN 80-214-1844-3
- [6] MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíce potřebují*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-058-8
- [7] MATĚJČEK, Z., POKORNÁ M. *Radosti a strasti*. Praha: H+H, 1998. ISBN 80-86022-21-8
- [8] PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6
- [9] PŘADKA, M. *Kapitoly z dějin pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. ISBN 80-210-2033
- [10] SPOUSTA, V. et al. *Metody a formy výchovy ve volném čase*. Brno: Masarykova univerzita, 1998. ISBN 80-210-1275-7
- [11] SPOUSTA, V. et al. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-1007-X
- [12] VÁŽANSKÝ M. *Základy pedagogiky volného času*. 2.dop. vyd. Brno: Print-Typia, 2001. ISBN: 80-86384-00-4

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 Věk dotazovaných rodičů

Graf č. 2 Stav respondentů

Graf č. 3 Počet dětí

Graf č. 4 Čas rodičů věnovaný svým dětem

Graf č. 5 Společně trávený čas o víkendech

Graf č. 6 Volný čas s dětmi v pracovním týdnu

Graf č. 7 Volný čas trávený doma

Graf č. 8 Zájem rodičů o volný čas dětí

Graf č. 9 Spokojenost rodičů s trávením volného času dětí

Graf č. 10 Čas dětí trávený u televize

Graf č. 11 Čas dětí trávený u počítače

Graf č. 12 Rozhodování o volném čase dětí

Graf č. 13 Chybějící volnočasové aktivity

Graf č. 14 Spokojenost s volnočasovými aktivitami pořádanými městem Napajedla

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Společné činnosti rodičů s dětmi ve volném čase

Tabulka č. 2 Společné návštěvy zařízení volného času

Tabulka č. 3 S kým je nejčastěji trávený volný čas dětí

Tabulka č. 4 Zařízení volného času navštěvující dětmi

Tabulka č. 5 Možnosti trávení volného času v místě bydliště

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dotazník pro rodiče s dětmi mladšího školního věku

Chtěla bych Vás tímto požádat o vyplnění dotazníku. Výsledky dotazníku budou použity pouze pro účely mého výzkumu, ve kterém zjišťuji jakým způsobem a kde tráví rodiče s dětmi svůj volný čas. Tento dotazník je anonymní a obsahuje 19 otázek. Na některé otázky můžete odpovědět více možnostmi a otevřené otázky doplňte. Za vyplnění dotazníku Vám děkuji. Renáta Maděrová, studentka 3. ročníku sociální pedagogiky UTB ve Zlíně.

1. Jaký je Váš věk?

- a) méně než 30
- b) 31-39
- c) 40 a více

2. Jaký je váš stav?

- a) svobodná (ý)
- b) vdaná, ženatý
- c) rozvedená (ý)
- d) druh, družka

3. Kolik máte dětí?

- a) 1
- b) 2
- c) 3 a více

4. Kolik času obvykle můžete věnovat denně svým dětem?

- a) 1 hodinu

- b) 2 hodiny
- c) 3 a více hodin

5. Kterým činností se ve volném čase nejraději společně s dětmi věnujete?

6. Jak trávíte společný volný čas o víkendech? (můžete označit více variant)

- a) výlety
- b) nakupování
- c) sportovní aktivity
- d) doma
- e) netrávíme společně
- f) jiné

7. Najdete si volný čas pro své děti v pracovním týdnu?

- a) ano
- b) ne
- c) nepravidelně
- d) trávíme společně víkendy

8. Jak trávíte nejčastěji volný čas doma a čemu dáváte přednost? (můžete označit více variant)

- a) sledování televize
- b) společenské hry
- c) povídání
- d) jiné

9. Navštěvujete pravidelně společně některé zařízení volného času? Pokud ano, napište jaké?

10. Zajímáte se, co dělají Vaše děti ve volném čase?

- a) Ano, vím přesně, čemu se věnují
- b) Spíše ano
- c) spíše ne
- d) nevím

11. Jste spokojeni s tím, jak Vaše děti tráví volný čas?

- a) Spíše spokojeni
- b) Zcela spokojeni
- c) Spíše nespokojeni
- d) Zcela nespokojeni

12. Kolik času denně tráví Vaše dítě u televize?

- a) max. 1 hodinu
- b) 2-3 hodiny
- c) 3 a více hodin

13. Kolik času denně tráví Vaše děti u počítače?

- a) max. 1 hodinu
- b) 2-3 hodiny
- c) 3 a více hodin

14. S kým tráví Vaše děti nejčastěji volný čas?

- a) s námi rodiči
- b) se sourozenci
- c) kamarádi, spolužáci
- d) nevím
- e) jiné

15. Kdo u Vás rozhoduje o volném čase dítěte?

- a) aktivity vybíráme my rodiče
- b) aktivity vybíráme společně
- c) aktivity si vybírá samo dítě

16. Jaké zájmové kroužky nebo různé zařízení volného času navštěvují Vaše děti?

17. Jaké možnosti trávení volného času v rámci rodiny nabízejí v místě Vašeho bydliště?

18. Jakým volnočasovým aktivitám v rámci rodiny byste se chtěli věnovat, ale ve vašem okolí se nenacházejí?

19. Podporuje Vaše město pořádání volnočasových aktivit pro rodiny s dětmi?
Pokud ano jaké?